

Podcast som faglig formidling

“Der ligger en død fugl ude foran. Uden krop.” Jeg er gået i gang med at lave denne her serie. “Jeg håber ikke, det er et tegn på et eller andet.” Om Morten Nielsen. Det nok største ikon for sin tid. Ikon, fordi han var digter og modstandsmand. Og så fordi han døde en mystisk død som 22-årig. En sensommerdag i 1944. Morten Nielsen repræsenterer det ædle ved besættelsestiden. En periode, hvor vi værner om vores helte. Nogle gange så meget, at det kan forvrænge historien. Derfor er jeg også en lille smule nervøs for at starte min efterforskning af hans død.

Sådan begynder podcasten “Kapitel 1 – Der brænder en ild” (2019) af serien “Speditørens død – mysteriet om Morten Nielsen”. En podcastserie i fire afsnit, hvor en journalist undersøger Morten Nielsens død. Indledningen forsøger at fastholde læseren ved at fremstille hans død som et mysterium, der skal løses. Og det vil lytteren naturligvis gerne være med til at få opklaret.

En podcast er en lydfil, som kan downloades eller streames direkte fra internettet. I nogle tilfælde er der tale om udsendelser, som har været bragt i radioen, fx af DR. Det særlige ved podcasts er, at de alene indeholder lyd. Det har en klar betydning for, hvordan en afsender skal formidle sin faglighed. Er modtageren interesseret i emnet, skal der ikke så meget til for at fange lytterens opmærksomhed. Men på den anden side kan det være svært at fastholde en modtager, der ikke som udgangspunkt er interesseret, fordi der ikke er mulighed for at anvende flere forskellige modaliteter som fx i en artikel.

Billedbærende elementer i en podcast

I bogen *Radiomontager. Om lyd der skaber billeder* (1998) skriver Mette Johansen, Stig Püschl og Stephen Schwartz, at en podcast grundlæggende består af tre ting: stemme (reportager, interviews, monolog m.v.), realscener og musik, lyde og effekter. Det er tre elementer, der giver afsenderen mulighed for at skabe billeder i modtagerens hoved. De tre elementer kalder de derfor også for billedbærende.

Stemmen

Stemmen i en podcast er det vigtigste element. Det er stemmen, der blandt andet skal hjælpe med at holde fokus, formidle den største del af den faglige viden og fastholde lytterens opmærksomhed. Stemmen giver i sig selv en masse oplysninger fra sig, fx ved hjælp af dens klang, ordforråd og dialekt. Den kan fx sige noget om alder, køn, etnisk oprindelse og uddannelsesniveau. Når vi hører en stemme, skaber vi et indre billede af den pågældende person ud fra vores egen erindring.

Det er meget ofte stemmen, der er med til at strukturere den faglige formidling. Vi kan endda tale om sprogets kameraføring, fordi den er med til at skabe sprogbilleder. Der er tre sproglige elementer i denne dimension:

- Det beskrivende billede (hvordan ser det ud?)
- Det narrative billede (hændelsesforløbet: Hvad sker der?)
- Det refleksive billede (hvad synes/tænker personen om det?)

Derfor er det vigtigt i faglig formidling, at afsenderen bliver fortrolig med sin egen stemme. Det er ofte en god idé at optage sig selv og lytte. Det kan være direkte pinefuldt at høre sig selv tale de første par gange. Men man skal huske på, at det netop er sådan ens stemme lyder for andre, og ved at lytte til optagelserne af sin stemme bliver man ofte klogere på, hvordan man formidler, og hvordan man kan blive skarpere mundtligt.

Realscener

Realscener er lydoptagelser, hvor det lyder, som om afsenderen har været på det rigtige sted på det rigtige tidspunkt. Det er enhver journalists ønskedrøm! Sådan er det desværre sjældent, og derfor skelner vi mellem:

- *Ægte realscener*: En bestemt scene udspiller sig, og scenen bruges, som den er, fx fordi en lyd fra rummet underbygger en ønsket symbolsk betydning i podcasten, fx en kirkeklokke.
- *Konstruerede realscener*: Her lægges der efterfølgende lyde på, fx et interview, som skal imitere realløyd i rummet, fx en nøgle, der bliver sat i en lås, mens den interviewede fortæller om, hvordan han låser en dør op.

Realscener er helt afgørende i faglig formidling, fordi det kan få modtageren til at føle sig som tilskuer til historien. Vil du fx formidle din viden om romerrigets gladiatorkampe, så kan du lade en kampscene udspille sig i Colosseum i Rom. Eller vil du i stedet fortælle om, hvordan den biologiske fauna er et bestemt sted i Danmark, kan du tage dertil og optage lydene derfra. Konstruerede realscener er ofte en form for fiktionisering. Derfor er det vigtigt, at det for modtageren står klart, at der er tale om en konstrueret virkelighed. I nogle sammenhænge, som fx med Romerriget, giver det helt sig selv. Men hvis du konstruerer scener, som er mere nutidige, så kan modtageren blive i tvivl.

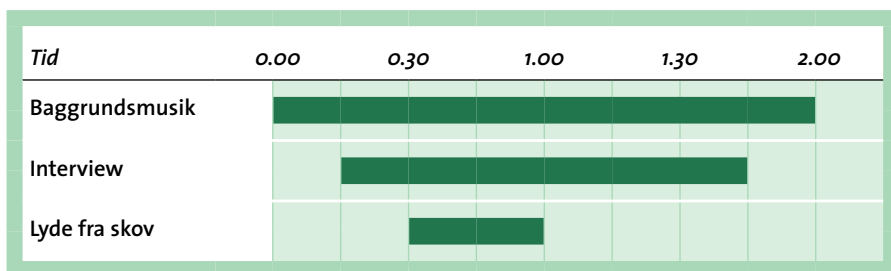
Musik, lyde og effekter

Musikken eller lydene i en podcast kan have to funktioner. Enten kan de fremhæve en stemning og bære den videre, fx at noget er uhyggeligt eller spændende. Det kan være vind i træerne eller kirkeklokker. Eller også kan præcis de samme lyde bruges til at fortælle noget om, hvor vi befinder os. Dvs. noget bestemt musik kan fortælle, at vi fx er i Indien, eller at vi befinder os i en kirke. På den måde bygger det i højere grad på, hvad modtageren associerer ved bestemte lydige billeder.

Faglig formidling i podcasts vil ofte indeholde interviews med personer, som skal underbygge en bestemt vinkel. Også for at det ikke er den samme, der taler hele tiden. Her kan lyde og effekter være med til at understøtte den vinkel, som du gerne vil have frem. Typisk skelner vi mellem, om lyde eller effekter er fra personens eget univers eller hentet et andet sted fra. Lyde fra personens eget univers fortæller noget om, hvem vedkommende er. Det kan være et gammelt bornholmerur, der tikker, en kanarieflugt, der pipper osv. Ofte er disse lyde lagt på, efter at interviewet er færdigt, for ellers kan de virke ret forstyrrende. Men lyde kan også være med til at underbygge en bestemt stemning, fx at vi befinder os i naturen. Det er ikke altid, at disse lyde er tilgængelige i personens univers, og så må man hente dem et andet sted fra og lægge dem på efterfølgende.

Dramaturgi og scenografi

Som faglig formidler i en podcast arbejder afsenderen med at skabe et bestemt rum eller lydbillede hos lytteren, dvs. en form for lydlig scenografi. Til dette anvendes de lydige elementer, som er skitseret ovenfor. De lydige elementer er opbygget i lag, således at de ligger ovenpå hinanden. Fx kan der være en stemme og baggrundsmusik. I arbejdet med en podcast skal man være opmærksom på, hvordan de enkelte lag ligger i forhold til hinanden, hvordan det skifter undervejs m.v. Det er alt sammen med til at styre den faglige formidling, fx ved at opbygge en stemning hos lytteren.

Det er en god idé at udfylde en tidslinje med de enkelte lag (som i skemaet ovenfor), så der er styr på, hvad der skal optages, og hvor det skal placeres.

Som faglig formidling kan podcasten anvendes på mange forskellige måder. Herunder peger vi på tre, som dog sagtens kan kombineres i en enkelt udsendelse.

Monologen

I en monolog formidles en faglig viden, fx i form af et oplæg. Det er den mest enkle form for podcast. Den samme stemme kan være ensformig at lytte til, så her skal afsenderen overveje, hvordan modtageren fastholdes. Underlægningsmusik og andre lydeffekter kan være et virkemiddel til det, men ellers ligger den væsentligste lim i den sproglige udformning, herunder sceniske beskrivelser, personlige anekdoter og anvendelse af metaforer. En podcast skal lægge ud med en fængende indledning, hvorefter en midterdel følger, som skal have en klar pointe. Til sidst er en afslutning, der binder sammen og runder af.

Forberedelse består i at skrive et manuskript. Det er vigtigt, at afsenderen ikke læser op, så derfor skal manuskriptet ikke bestå af fulde sætninger, men være skrevet i stikord. Endelig skal monologen indtales – og gerne flere gange, så man kan klippe de bedste passager sammen.

I *redigeringen* klippes monologen sammen, og upassende pauser, selvtrettelser og fejl klippes ud.

Eksempler på denne type er “Rosenkjærprisen”, “Bag om København” og “Klassikere genfortalt”.

Interviewet

I et interview formidles en faglig viden ved at interviewe en anden, eksempelvis en forsker med viden om emnet. Et interview kan bestå af et interview med en enkelt eller flere personer eller en diskussion mellem flere personer. Intervieweren stiller spørgsmål, og de interviewede svarer. I interviewet ligger den faglige viden i udgangspunktet ikke hos intervieweren, men hos den interviewede ekspert, og derfor er formidlingen umiddel-

bart uden for afsenderens kontrol. Men det er afsenderens opgave at få den interviewede til at forklare sig så godt, at asymmetrien i den faglige viden mellem den interviewede og modtageren udlignes. Gennem afklarende spørgsmål og udfordring af interviewerens svar kan den faglige formidling finde sted. Afsenderen kan også forsøge at ophæve det asymmetriske ved at forklare det, den interviewede siger.

Som *forberedelse* skal man undersøge, hvem der skal med i interviewet, og lave aftale med dem om, hvornår et interview kan foregå. Spørgsmål skal forberedes, så afsenderen sikrer, at den interviewede forklarer sig godt nok. Man skal også overveje, om man skal optage interviewet et særligt sted, så lydbilledet får mere stemning fra realscenen.

Redigeringen foregår ved at klippe interviews sammen, så de passer til den faglige viden, samtidig med at de er tro mod den interviewedes udtalelser.

Eksempler på denne type podcast, hvor der blandt andet indgår interviews, er "Moderne Idéer", "Videnskabens Verden" og "Skønlitteratur på P1".

Fortællingen

Fortællingen er en genre, hvor produceren indhenter et eller flere interviews, som derefter bindes sammen til en fortælling, ofte med speaks (en fortællerstemme). Det kan være en fortælling om politikeres brug af sociale medier eller en podcast om Ludvig Holbergs komedie *Den politiske kandestøber*, hvor fx både en ekspert i Holberg, en skuespiller, der har været med til at opføre et af hans stykker, og en gymnasieelev, der er i gang med at læse komedien i undervisningen, bliver interviewet. Afsenderen er journalisten og producenten af podcasten, som leverer de afgørende pointer og binder fortællingen sammen. Derfor har vedkommende også i langt højere grad kontrol over og ansvar for den faglige formidling, end tilfældet er med et interview.

Forberedelsen omfatter at lave aftale med og optage dem, der skal interviewes. Man skal på forhånd have gjort sig klart, hvad pointen med fortællingen er, så de interviewede kan forholde sig til noget, der kan relateres til den overordnede fortælling. Når interviews er i hus, skal der skrives et manuskript til fortællingen, der kan binde interviews sammen. Her kan det være nyttigt at overveje, om der er en særlig begivenhed, der bliver afgørende for det, fortællingen handler om. Herefter indtales manuskriptet.

I *redigeringen* skal der vælges nøje ud i de optagede interviews, så pointerne bliver skarpe, og man derved undgår for meget unødigt fyld. Måske skal afsenderen også finde andre lydbidder, der kan være med til at skabe fortællingen, evt. også asynkron lyd i form af musik, lyde eller effekter, der er afgørende eller på anden måde har en væsentlig betydning.

Eksempler på denne type er “Robert og Thetanerne”, “Radiofortællinger” og “P1 Dokumentar”.

ØVELSE

- Lyt til podcastafsnittet fra DR P3 “Den nye stil 5:29: Du er sell out!” eller en anden podcast med fokus på faglig formidling.
- Undersøg dramaturgi og scenografi af de første ca. 10 minutter ved at udfylde en tidslinje med podcastens lag.
- Hvordan benytter podcasten de tre billedbærende elementer, og hvilken funktion har de (anvend evt. Roman Jacobsons model (side 26))?
- Hvilken rolle har fortælleren, og hvilken rolle spiller interviewene?
- Hvordan fungerer podcasten som faglig formidling?

DIGITAL PRODUKTION

- Find et fagligt emne, du vil formidle i en podcast.
 - Overvej, om formidlingen skal være en monolog, et interview eller en fortælling ud fra din hensigt.
 - Lav en tidslinje over de forskellige lydige lag i din podcast.
 - Optag de forskellige dele til din podcast, og brug et lydprogram til at klippe m.v., fx Audacity eller Garageband (kun Mac).
 - Udgiv din podcast på fx Soundcloud, eller del den i klassen.
 - Hør et eksempel på en elevproduceret podcast på danskklf.dk/del18.
-